

Artistieke ‘Erfgoed erotiek’ blijkt groot succes

In anderhalf jaar tijd een succesvol fotoboek van 416 pagina's uit de grond stampen. Arjan Bronkhorst flikte het met zijn 'levenswerk' *Grachtenhuizen*. Terugkijkend noemt hij het hele proces 'gekkenwerk', maar hij had naar eigen zeggen geen andere keus. "Dit boek moest er komen."

© Arjan Bronkhorst

“DIT WAS EEN ECHTE HERCULESJOB”

Soms is hij de stille genieter. Dan zit hij het liefst gewoon op een bankje bij zijn eigen tentoonstelling in de Cromhouthuizen. Zwijgend en met gespitste oren, stiekem meeluisterend met wat bezoekers over zijn werken zeggen. “De verwondering is prachtig. Dat mensen met oh's en ah's naar die foto's kijken, heel mooi. Je ziet ze denken: dat dat bestaat hier in Amsterdam.”

Arjan Bronkhorst maakte het boek *Grachtenhuizen* samen met journalist Marc van den Eerenbeemt en kunsthistoricus Koos de Wilt. Gabri van Tussenbroek schreef de inleiding en burgemeester Eberhard van der Laan het voorwoord. “De Amsterdamse grachtenhuizen zijn misschien wel Nederlands mooiste erfgoed. De particuliere huizen kom je meestal niet in. Maar dat zijn juist de verborgen stadspaleizen. Ik ben ervan overtuigd dat dit het eerste boek is dat de grachtenhuizen in hun volle glorie laat zien. Zoals

ze eigenlijk beleefd moeten worden.”

Al vele jaren maakt Bronkhorst foto's van erfgoed en monumenten. Het probleem: op die foto's mist nog weleens de sfeer. Dat was wel het laatste wat mocht ontbreken bij *Grachtenhuizen*. “Als je rondloopt zie je gebolde vloerplanken, marmer dat is uitgesleten, beschilderde plafonds. En bedenk eens alle duizenden handen die aan de deurknoppen hebben gezeten. Mensen van beroemde handelsgeslachten, of misschien wel bewindvoerders van de VOC die hier nog hebben rondgelopen. En diezelfde huizen hebben tegenwoordig nog steeds bewoners. Dat is ongelooflijk. Ik wilde die sfeer vangen.”

MEER DIEPGANG

Uitgevers stonden niet te springen. Continu hoorde Bronkhorst dat er ‘al zoveel boeken bestaan over de grachtenhuizen’. “Frustrerend”, zegt Bronkhorst. “Ja, er bestaan geschiedenisboekjes die heel

goed het ontstaan uitleggen. Ja, er bestaan gidsen: op één pagina zie je dan een foto van het huis, het bedrijf wat er zit en dan weer snel verder, verder, verder. De hele gracht in één boekje. Dat wilde ik niet. Je mist de sfeer en emotie van die huizen. Ik wilde veel meer de diepgang laten zien.”

Je zegt het allemaal nogal fel.

“Ja, want deze huizen zijn zo bijzonder, het is eigenlijk opzienbarend dat daar nog nooit een gepaste uitgave van is verschenen. Het voelde als een missie. Ik moest de mensen laten zien hoe mooi die huizen wel niet zijn. Een ode aan deze grachtenpanden, ik wilde ze op een voetstuk plaatsen.”

Waar komt dat vandaan?

“Uit een ongekende fascinatie. Als ik mijn ogen sluit, kan ik me inbeelden hoe het er vier eeuwen geleden aan toging.

Hoe de koets wegrijdt, met klaterende hoeven over het wegdek, kooplieden die zich naar de eetzaal van hun nieuwgebouwde stadspaleizen begeven. In de 17de eeuw was Amsterdam een van de rijkste plekken op de wereld, en de huizen die toen in de grachtengordel werden gebouwd, zijn een afspiegeling van die glorie en weelde. Dat geeft die huizen een ongelooflijke aantrekkingskracht.”

En dus besloot je zonder subsidie of uitgever dit boek te maken. 416 pagina's schoon aan de haak. Veel mensen zullen zeggen: die man is niet helemaal lekker.

“Iedereen die ik heb gefotografeerd, bood ik de mogelijkheid het boek bij voorintekening voor een aantrekkelijke prijs te kopen. Het was geen voorwaarde vooraf, want dat vond ik flauw: ik kom je huis fotograferen, maar alleen als je ervoor betaalt. Museumhuizen konden het in de winkel leggen, particulieren zagen er een mooi relatiegeschenk in. In totaal waren er voordat het boek in de winkels lag, al achthonderd exemplaren verkocht. Daarmee financierde ik de drukkosten. In het slechtste geval had ik quite gespeeld.”

De statige huizen zijn niet voor niets behoorlijk ontoegankelijk. Hoe kreeg jij het voor elkaar om toch bij 31 panden te fotograferen?

“Je hebt natuurlijk te maken met mensen met veel kapitaal. Privacy is voor hen een groot goed. Ik begreep dat, en deelde hun passie voor de huizen die ze vele jaren restaureerden. Ik legde hen uit dat het een oprecht boek zou worden, van artistieke signatuur. Geen glans-gelamineerd VVV-boek. Na verloop van tijd won ik vertrouwen en werden aan de keukentafel adresboeken getrokken. ‘Elise, ik heb hier een bijzonder leuke kerel. Goed volk. Hij is bezig met een bijzonder project. Mag hij even langskomen?’ Tien minuten later stond ik bij haar aan de deur. Ze siert nu de cover van het boek.”

In hoeverre voelde jij je een voyeur?

“Dat viel wel mee. Vaak had ik de hele ochtend of middag de tijd om zo'n huis te fotograferen. Terwijl zij in hun werkkamer zaten, lag ik op de grond van de salon, minutenlang naar het plafond te staren. Totale rust, niemand die achter je

aanloopt. Geweldig. Op die manier had ik de mogelijkheid om een huis eerst goed te ervaren – te ruiken, te beluisteren, de materialen te voelen – nog voordat ik überhaupt een camera uit mijn tas pakte.”

Met wat voor mensen kwam je in aanraking?

“Heel divers. De één moest ik meer overtuigen van mijn project dan de ander. Maar over het algemeen heb ik zeer positieve ervaringen gehad met de eigenaars. Ik kreeg veel ruimte en medewerking. En tegelijkertijd luisterde ik ook graag naar hun verhalen. Met sommige huizen en bewoners heb ik denk ik wel een band opgebouwd.”

Wat leerde je van ze?

“Ze vertelden me dat ze vele jaren lang dat pand hebben verbouwd, veertig jaar keihard hebben gewerkt of hun huis openstellen voor muzikale evenementen. Sommige bewoners bezitten een interieur met kunstschaten waar het Rijksmuseum jaloers op zou zijn. Paleisjes zijn het. Het ging mij om het karakter van zo'n huis. Alle bewoners hebben hun gebruikssporen achtergelaten. Je doet zo'n huis tekort als je niet de huidige bewoners laat zien.”

Welk verhaal is je het meest bijgebleven?

“Dat van Gisèle d'Ailly van Waterschoot van der Gracht. Ze overleed drie weken voordat ik bij haar kwam fotograferen. Zij heeft zeventig jaar lang op één adres gewoond, is precies honderd geworden, getrouwd geweest met burgemeester d'Ailly van Amsterdam en heeft tijdens de oorlog onderduikers opgevangen, die ze verstopte in de piano. Toen ik daar binnenkwam, was het alsof de tijd had stilgestaan. Heel authentiek. Er zijn mensen die zeggen: het is allemaal oude meuk, maar tegelijkertijd was alles heel liefdevol neergezet. Je voelde haar aanwezigheid nog. Heel bijzonder dat ik daar mocht fotograferen.”

Nooit gedacht dat je zou bezwijken onder de productiedruk?

“Ik ga elk jaar als fotogids naar Spitsbergen, in september. Zo ook tijdens de productie van het boek, vlak voordat het boek naar de drukker moest. Op het moment dat ik het bewoonde fjord met de

hoofdstad verliet per boot, was er geen bereik meer. Zes dagen lang was ik afgesloten van alles. Toen heb ik echt zitten trillen, pure ontwenning. Tegelijkertijd ook heel fijn. Alles viel van me af. Op dat soort momenten realiseerde ik: dit is wel echt een Herculesjob. Een enorme operatie die je in je eentje aan het doen bent. Ik had het liever rustiger willen maken, maar ik wilde het boek nog in het grachtenjaar 2013 uitbrengen, zonder concessies te doen aan inhoud en vorm.”

Het klinkt haast als een verslaving.

“Als ik iets doe, dan wil ik het ook echt goed doen. Ik heb het boek laten drukken in Tsjechië, maar ik stond zelf naast de drukpers. Twintig uur lang, bijna non-stop. Elk half uur moest ik naar beneden. Dan hadden ze een nieuw katern van zestien pagina's en dan was het: tikje lichter of een tikje donkerder. Om zes uur 's ochtends ben ik op de slaapbank in slaap gevallen. Laat ik het zo samenvatten: ik moet niet op korte termijn nog zo'n boek maken, want dat kost me mijn huwelijk.”

Wat leverde dit boek jou op?

“Tijdens de boekpresentatie kwam het besef. De zaal zat bomvol: vrienden, familie, de bewoners, prominenten en historici. Ik had misschien twintig seconden per persoon om mee te praten. Paul Spies, directeur van het Amsterdam Museum, vertelde de zaal dat dit het boek is dat hij had willen maken. ‘Dit is pure erfgoed erotiek.’ Er waren zoveel superlatieven en lof die avond. Erg ontroerend.”

Mede dankzij lovende kritieken in de media, kwam de boekverkoop direct op gang. Als kersverse uitgever distribueerde Bronkhorst het boek zelf naar boekhandels in het hele land. “De vraag was overweldigend. In vier weken tijd was de gehele eerste oplage van 3.000 exemplaren uitverkocht. Inmiddels zitten we in de tweede druk.” Lezers die het boek kochten namen spontaan contact op met de fotograaf om hem te bedanken voor het boek. “Dat is hartverwarmend. Ik heb het gevoel echt iets toegevoegd te hebben aan Amsterdam.” ←

Meer informatie op grachtenhuizen.org.
www.arjanbronkhorst.com

© Arjan Bronkhorst

© Arjan Bronkhorst

© Arjan Bronkhorst

© Arjan Bronkhorst